

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ**

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М. ДРАГОМАНОВА

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ПРОФЕСІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТОРІВ, БУХГАЛТЕРІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ
ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН»**

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ XIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

м. Харків, 24 жовтня 2025 р.

**Дніпро
"Середняк Т.К"
2025**

УДК 316.05

Л 93

*Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету
залізничного транспорту (протокол № 10 від 20.10.2025 р.)*

Головні редактори:

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова

Панченко С. В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, в. о. ректора Українського державного університету залізничного транспорту

Редакційна колегія:

Абашинік В. О. – д-р. філос. наук, професор

Вельш Вольфганг - габілітований доктор філософії, професор

Каграманян А. О. – канд. техн. наук, доцент

Панченко В. В. – д-р. техн. наук, доцент

Євсєєва О. О. – д-р. економ. наук, доцент

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. 24 жовтня 2025 р. / відп. за випуск І. В. Толстов. – Дніпро: Середняк Т.К, 2025 – 238 с.

ISBN 978-617-8807-07-8

© Авторський колектив, 2025.

5. Доступність і зручність: величезний масив автентичних матеріалів знаходиться у вільному доступі, що руйнує межі класної кімнати.

Отже, комунікативно-інформаційні засоби кардинально трансформують освітню базу викладання іноземних мов. Вони переходять від ролі допоміжних елементів до головного механізму, що забезпечує особистісно зорієнтоване та мотивуюче навчання. Завдання сучасного викладача іноземної мови — грамотно інтегрувати ці засоби в навчальний процес, будучи не тільки джерелом знань, але і модератором і наставником, який допомагає учням і здобувачам орієнтуватися в безмежному інформаційно-комунікативному просторі.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навч. посібник. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. 348 с.

БЛИЗНЮК Л. М., канд. філол. наук, доцент,
КРАВЧЕНКО О. О., здобувачка вищої освіти,

*Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна*

МОВНА КАРТИНА СВІТУ В АНАЛІЗІ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕОРІЙ

Концепція мовної картини світу формувалася протягом тривалого часу, вбираючи найважливіші ідеї філософії та лінгвістики. На думку Вільгельма фон Гумбольдта, мова не просто інструмент комунікації, але й активний творець нашого сприйняття дійсності. Основною є думка Гумбольдта про те, що кожна мова – це унікальний світогляд. Він уважав, що мова — не пасивна оболонка для думок, а «проміжний світ» (Zwischenwelt), що стоїть між людиною і навколишнім середовищем, визначаючи способи її мислення та досвіду. Саме йому належить відоме твердження: «Різноманітність мов є не різноманітністю звуків і знаків, а різноманітністю поглядів на світ» [1, с. 304]. Сучасна лінгвістика пропонує різні ракурси для вивчення мовної картини світу, кожен із яких розкриває її нові ознаки:

1. Структуралізм: мовна картина світу як система знаків.

Фердинанд де Соссюр, засновник структуралізму, розглядав мову як систему знаків, де значення визначені відносинами між ними. З цієї точки зору, мовна картина світу — це унікальна структура таких відносин у кожній мові. Наприклад, набір кольорових термінів або система відмінків у мові створює певну сітку координат, через яку мовець сприймає дійсність [2, с. 179]. Структуралізм започаткував поняття системного аналізу мови.

2. Генеративізм (Н. Хомський): акцент на універсальності.

Генеративна граматика Ноама Хомського зосереджена на пошуку універсальних, вроджених структур (універсальної граматики), що є в основі всіх мов. Ця теорія наголошує на спільності людського мислення та мовної компетенції [3, с. 97]. Генеративізм є важливим, оскільки проголошує, що мовна різноманітність розгортається в межах спільної для всіх людей когнітивної основи.

3. Когнітивна лінгвістика: мовна картина світу як результат усвідомлення досвіду.

Когнітивна лінгвістика, що сформувалася в 1980-х роках, повернула фокус уваги на зв'язок мови з мисленням. Вона розглядає мову як продукт загальних когнітивних процесів, таких як категоризація, унаочнення та метафоризація. У цій парадигмі мовна картина світу є головним об'єктом дослідження. Наприклад, Джордж Лакофф і Марк Джонсон у роботі «Метафори, якими ми живемо» показали, що абстрактні поняття (час, емоції) часто осмислювані через конкретні фізичні досвіди («мати перед собою майбутнє», «бути в гарному настрої») [5, с. 28]. Такі метафори не є випадковими, а утворюють систему, що становить основу мовної картини світу. Когнітивний підхід дає змогу зрозуміти, як саме фізичний і культурний досвід перетворюється на мовні структури.

4. Функціоналізм: мовна картина світу в соціальному контексті.

Функціональні підходи (наприклад системно-функціональна лінгвістика Майкла Холлідея) розглядають мову як інструмент соціальної взаємодії. Мова здійснює три метафункції: уособлення досвіду (ідеаційна), встановлення міжособистісних відносин (міжособова), побудова зв'язного тексту (текстуальна) [4, с. 220]. Отже, мовна картина світу формується не лише в лексиці та граматиці, але і дискурсі — конкретних типах текстів (медійних, художніх, наукових), де реалізовані певні соціальні ролі та цінності.

Список використаних джерел

1. Гумбольдт В. фон. Вибрані праці з мовознавства. Київ, 1984. 600 с.
2. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Київ: Основи, 1998. 324 с.

3. Chomsky N. Syntactic Structures. Berlin : Mouton de Gruyter, 2002. 117 p.
4. Halliday M. A. K. How is a Text like a Clause? *Text Processing; Text Analysis and Generation; Text Typology and Attribution : Proceedings of Nobel Symposium 51/ Ed. by Sture Allen*. Stockholm, 1982. P. 209 – 247.
5. Lakoff Gy Johnson M. Metaphors We Live By. University of Chicago Press, 1980. London, 2003.

БУСИК А. О., здобувачка вищої освіти,
Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків, Україна

ПРЕЦЕДЕНТНІ АНТРОПОНІМИ В СУЧАСНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасному мовознавстві категорія прецедентності набула статусу важливого міждисциплінарного поняття, що поєднує когнітивний, культурологічний і комунікативний виміри. Прецедентні феномени розглядають як своєрідні знаки культурної пам'яті, які акумулюють досвід етносу, стають носіями значущих для певної спільноти знань і цінностей, а також забезпечують міжпоколіннєву спадкоємність у сфері мовно-культурної комунікації. Особливе місце серед них посідає прецедентний антропонім – власне ім'я, яке виходить за межі номінативної функції й набуває символічного, інтертекстуального та культурного навантаження. Його актуалізація в дискурсі дає змогу здійснити швидку й ефективну апеляцію до усталених образів, оцінок і ситуацій, що закріпилися у свідомості колективного адресата.

Значущість поняття прецедентності для мовної комунікації ґрунтовно окреслено у працях вітчизняних дослідників. Так, О. Арделян наголошує, що поняття «прецедентний феномен» у мовознавчий обіг було введене Ю. Карауловим, який підкреслював його когнітивну та емоційну значущість, надособистісний характер і здатність до багаторазового відтворення в дискурсі. Дослідниця зазначає, що відомість цих феноменів у межах соціуму визначає їхню типологію: від локально-соціальних до національних та універсальних [1, с. 94]. Прецедентний антропонім у цьому контексті постає особливо виразною одиницею, оскільки він не лише означає конкретного денотата, але й актуалізує образи, смисли та цінності,